

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 1ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το
ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς

*Αναπληρωτής Καθηγητής
του Παν/μίου Αθηνών*

Μαρία Γαλάνη-Δράκου, Φιλολόγος
Βασίλική Καμπουρέλλη, Φιλολόγος
Ευαγγελία Λουτριάνακη, Φιλολόγος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ιωάννης Πετρόπουλος,

Αναπληρ. Καθηγητής

του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης

Χρίστος Κυριαζόπουλος,

Σχολ. Σύμβουλος

Γεωργία Κατσαγάνη –

Γιαννακοπούλου, Φιλολόγος

Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δημήτριος Καλανδράνης,

Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπυρίδων Καράμπαλης, Φιλόλογος

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ**

**Σωτήριος Γκλαβάς, Μόνιμος
Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτούτου**

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

**Ο Απόλλων (Δυτικό αέτωμα
του ναού του Διός στην Ολυμπία,
Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)**

**ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

***Ομάδα Εργασίας*
Αποφ. 16158/6-11-06 και
*75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ***

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Αμφιλόχιος Παπαθωμάς
Μαρία Γαλάνη-Δράκου
Βασιλική Καμπουρέλλη
Ευαγγελία Λουτριανάκη**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Ελληνικά Γράμματα

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

**Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
Τόμος 1ος**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας της Β΄ Τάξης του Γυμνασίου αποτελεί συνέχεια του βιβλίου της Α΄ τάξης και ακολουθεί την ίδια δομή με εκείνο. Στόχος και αυτού του βιβλίου είναι να προσεγγίσει ο μαθητής την αρχαία ελληνική γλώσσα με βάση την αττική διάλεκτο μέσα από κείμενα ποικίλου περιεχομένου, όχι μόνο της κλασικής εποχής, αλλά και μεταγενέστερα, της όψιμης αρχαιότητας.

Η κλιμακούμενη δυσκολία των κειμένων, κατά κανόνα αυτούσιων, αλλά και η παρουσίαση των γλωσσικών και μορφολογικών στοιχείων, καθώς και η ποικιλία των ερωτήσεων και ασκήσεων, πιστεύουμε ότι διευκολύνει τη σταδιακή εξοικείωση των μαθητών

με την αρχαία ελληνική γλώσσα. Με τη σύνδεση της αρχαίας και της νέας ελληνικής, στο επίπεδο της ετυμολογίας, της γραμματικής και του συντακτικού, ο μαθητής θα αντιληφθεί τη διαχρονική εξέλιξη και συνέχεια της ελληνικής γλώσσας.

Και στην τάξη αυτή, στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης, η διδασκαλία του μαθήματος συνδέεται με τα άλλα μαθήματα, τόσο στο βασικό κείμενο κάθε Ενότητας όσο και στα παράλληλα κείμενα που περιέχονται στο Επίμετρο του βιβλίου.

Η παράθεση, τέλος, στο Επίμετρο εποπτικών πινάκων των γραμματικών, συντακτικών και ετυμολογικών φαινομένων, που περιέχουν όχι μόνο την ύλη της τάξης αυτής αλλά και της

προηγούμενης, αποτελεί μέσο, για να διευκολυνθεί ο μαθητής περαιτέρω στην προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Η συγγραφική ομάδα

Ενότητα 1

**Η θεά Θέμις από τον Ραμνούντα
(3ος αι. π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό
Μουσείο Αθήνας)**

Πατρική δικαιοσύνη

Α. Κείμενο Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ.), για τον οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη τάξη, περιλαμβάνει στο έργο του Ποικίλη Ιστορία μια διδακτική ιστορία για έναν ατίθασο γιο και τη δραστική αντιμετώπισή του από τον πατέρα του.

Ἄνῆρ γένει Μάρδος παῖδας εἶχεν ἑπτὰ. Τούτων ὁ νεότατος κακὰ πολλὰ τοὺς ἄλλους εἰργάζετο. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐπειρᾶτο αὐτόν ὁ πατήρ ρυθμίζειν λόγῳ· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπειθετο, πρὸς τοὺς δικαστᾶς ἤγαγε καὶ ὅσα αὐτῷ ἐτετόλμητο ἀκριβῶς κατηγόρησε, καὶ ἦται παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποκτεῖναι τὸν νεανίσκον. Οἱ δὲ ἐξεπλάγησαν καὶ ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἄρταξέρξην ἤγα-

γον. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγοντος τοῦ Μάρ-
δου, βασιλεὺς ἔφη: «Εἶτα τολμή-
σεις τὸν υἱὸν ἀποθνήσκοντα ὑπο-
μεῖναι;». Ὁ δὲ ἔφη «πάντων μάλι-
στα· ἐπεὶ καὶ ὅταν τῶν φυομένων
θριδακινῶν τὰς ἐκφύσεις τὰς
πικρὰς ἀφαιρῶ, οὐδὲν ἢ μήτηρ
αὐτῶν λυπεῖται, ἀλλὰ θάλλει μᾶλ-
λον καὶ γλυκίων γίνεται». Ταῦτα
ἀκούσας Ἀρταξέρξης ἐπήνεσε μὲν
τὸν ἄνδρα καὶ τῶν βασιλικῶν
δικαστῶν ἐποίησεν ἓνα, εἰπὼν ὅτι
ὁ περὶ τῶν ἰδίων παιδῶν οὕτω
δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως
καὶ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἀκριβῆς
ἔσται δικαστὴς καὶ ἀδέκαστος,
ἀφῆκε δὲ καὶ τὸν νεανίαν τῆς
τιμωρίας, ἀπειλῶν αὐτῷ θανάτου,
ἐὰν ἀδικῶν φωραθῆ ἕτερα.

Αἰλιανός, Ποικίλη Ἱστορία 1.34
(διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

γένει (δοτ. εν. ουσ. τὸ γένος)

Μάρδος = Μάρδος στην καταγωγή
(ασιατική εθνότητα)

ἐργάζομαι = προκαλώ, κάνω (πβ.
ν.ε.: εργατικός, εργασιομανής)

τα μὲν πρῶτα = αρχικά

ἐπειρᾶτο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ.
πειράομαι, πειρῶμαι) = προσπα-
θούσε (πβ. ν.ε.: πείραμα, απόπειρα,
πειρατικός)

ρυθμίζω = (εδώ) συνετίζω,
χαλιναγωγώ, ρυθμίζω, τακτοποιώ
(πβ.ν.ε.: ρυθμός, αρρυθμία)

ἤγαγε (γ' εν. οριστ. αορ. β' ρ. ἄγω)
= έφερε, οδήγησε (πβ. ν.ε.: αγωγός,
αγωγή, αγωγιμότητα, ανάγωγος)

ὅσα αὐτῷ ἐτετόλμητο = (γ' εν.
οριστ. υπερασ. ρ. τολμάομαι,

τολμῶμαι) ὅσα εἶχε αποτολμήσει
αυτός (πβ. ν.ε.: τολμηρός, ατολμία)
ἦται (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. αἰτέω,
αἰτῶ) ἀποκτεῖναι (απαρ. αορ. ρ.
ἀποκτείνω) = ζητούσε (πβ. ν.ε.:
αίτηση, αίτημα) να τον εκτελέσουν
(πβ. ν.ε.: πατροκτόνος, λιμοκτονώ)
ἀμφοῖτεροι, ἀμφοῖτεροι, ἀμφοῖτερα
(αόρ. επιμερ. αντων.) = και οι δύο
(πβ. ν.ε.: επαμφοτερίζω)

τά δέ αὐτά λέγοντος τοῦ Μάρδου
= κι ενώ ο Μάρδος ἔλεγε τα ἴδια
(πβ. ν.ε.: ταυτότητα, ταυτολογία)
ἔφη = (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ.
φημί) = εἶπε

εἶτα τολμήσεις ὑπομεῖναι (απαρ.
αορ. ρ. ὑπομένω); = αλήθεια, θα
ἔχεις το θάρρος να αντέξεις; (πβ.
ν.ε.: υπομονή, υπομονετικός,
ανυπόμονος)

πάντων μάλιστα = βεβαιότατα!
ἐπεὶ (αιτιολ. σύνδ.) = γιατί
ἡ θριδακίνη και ἡ θρίδαξ, τῆς
θρίδακος = το μαρούλι
ἡ ἔκφυσις = ἡ παραφυάδα (πβ.
ν.ε.: ἀπόφυση, ὑπόφυση)
οὐδέν (ἀόρ. επιμερ. αντων. οὐδεῖς,
οὐδεμία, οὐδέν) λυπεῖται =
καθόλου δε λυπάται
θάλλει μᾶλλον = ανθίζει
περισσότερο, πετάει περισσότερα
φύλλα (πβ.ν.ε.: θαλερός)
ὁ/ἡ γλυκίων, τὸ γλύκιον (συγκρ.
βαθ. επιθ. γλυκύς, γλυκεῖα, γλυκὺ)
= γλυκύτερος
ἐπήνεσε (γ' εν. οριστ. αορ. ρ.
ἐπαινέω, ἐπαινῶ) τὸν ἄνδρα και
τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἐποίησεν
(οριστ. αορ. ρ. ποιέω, ποιῶ) ἕνα =

επαίνεσε τον άνδρα και τον έκανε βασιλικό δικαστή

ὁ περὶ τῶν ἰδίων παιδῶν οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος = αυτός που διατυπώνει τόσο δίκαιες κρίσεις για τα παιδιά του

πάντως καὶ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις = οπωσδήποτε και στις ξένες υποθέσεις

ἀφῆκε (οριστ. αορ. ρ. ἀφίημι) τῆς τιμωρίας = ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν τιμωρία (πβ. ν.ε.: ἀφεση, ἀφέτης, ἀφετηρία)

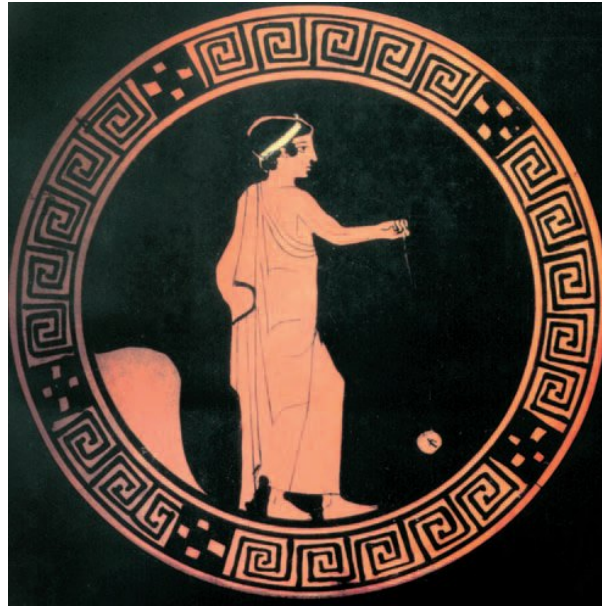
ἐὰν ἀδικῶν φωραθῆ (γ' εν. υποτ. παθ. αορ. ρ. φωράομαι, φωρῶμαι) ἕτερα = εἰάν ἀποδειχθεῖ ὅτι διαπράττει ἄλλες ἀδικίες

Ερμηνευτικά σχόλια

Άρταξέρξην: Ο ακριβής προσδιορισμός του προσώπου είναι αδύνατος λόγω της ασάφειας της διήγησης. Το όνομα αυτό έφεραν τέσσερις βασιλείς της Περσίας: ο Άρταξέρξης Α΄ ο Μακρόχειρ (464-424 π.Χ.), ο Άρταξέρξης Β΄ ο Μνήμων, που βασίλευσε από το 404 έως το 358 π.Χ., ο Άρταξέρξης Γ΄ ο Ώχος, που βασίλευσε από το 358 έως το 338 π.Χ., και ο Άρταξέρξης Δ΄ (πρόκειται για τον σατράπη Βήσσο που σκότωσε τον Δαρείο Γ΄, τον διαδέχθηκε ως Άρταξέρξης Δ΄ βασιλεύοντας για μικρό χρονικό διάστημα και τιμωρήθηκε από τον Μ. Αλέξανδρο).

Ερωτήσεις

1. Σε ποιες διαδοχικές ενέργειες προχώρησε ο πατέρας προκειμένου να λογικέψει τον ατίθασο γιο του;
2. Ποια ήταν η αντίδραση του βασιλιά όταν άκουσε ότι ο πατέρας ζητούσε τη θανάτωση του γιου του; Τι του απάντησε ο πατέρας;
3. Πώς ανταμείφθηκε ο πατέρας για την αμεροληψία του απέναντι στο παιδί του;
4. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο στόχος του πατέρα όταν προτείνει να καταδικαστεί σε θάνατο το παιδί του; Πώς κρίνετε την αυστηρότητά του και ποια συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε για την περσική αντίληψη περί σωφρονισμού και πειθαρχίας;

**Νεαρό αγόρι με παιγνίδι στο χέρι
(ερυθρόμορφη κύλικα, μέσα 5ου αι.
π.Χ., Antikenmuseum, Βερολίνο)**

Β. Επανάληψη ύλης ετυμολογίας Α΄ Γυμνασίου

1. Να σχηματίσετε:

**α) παράγωγα επίθετα της α.ε. από
τα ρήματα: λάμπω, φαίνω,
ώφελέω - ώφελῶ και σιωπάω -
σιωπῶ.**

**β) ρηματικά επίθετα από τα ρήματα:
λέγω, ἄπτω, ἐπαινέω - ἐπαινῶ,
μένω και ποιέω - ποιῶ.**

2. Να σχηματίσετε παράγωγα επίθετα της α.ε. από τα παρακάτω ουσιαστικά και να δηλώσετε τι σημαίνουν (πλησμονή κτλ.):
**ἀνάγκη, πορφύρα, ὥρα, πένθος,
άνήρ, μήτηρ, βασιλεύς και τόλμη.**

3. Να σχηματίσετε παράγωγα ρήματα της α.ε. από τα ονόματα:
**βασιλεύς, παῖς, σκιά, νίκη, ὄξύς,
τόλμη, πικρός, ρυθμός, ἀκριβής
και λύπη.**

4. Να κατατάξετε τα επιρρήματα σε κατηγορίες (τοπικά, τροπικά, ποσοτικά, χρονικά), με βάση τις παραγωγικές καταλήξεις τους:
ἄνωθεν, ἑλληνιστί, κακῶς,

**ἀριστίνδην, Μεγαράδε,
ἀναφανδόν και ἀκριβῶς.**

**5. Να γράψετε τι δηλώνουν τα
ουσιαστικά (κατάσταση, ενέργεια,
πρόσωπο που ενεργεί, αποτέλεσμα
ενέργειας, εθνικότητα, τόπο,
υποκορισμό κτλ.): δενδρύλλιον,
νεανίσκος, διδασκαλεῖον,
Κορίνθιος, ἄλιεύς, βασιλεία,
μάντευμα, τελετή, θυσία,
ἱερωσύνη.**

**6. Να γράψετε στη στήλη Β΄ τα
ρήματα της α.ε. από τα οποία
παράγονται οι λέξεις της στήλης Α΄
και στη στήλη Γ΄ τι δηλώνουν οι
λέξεις αυτές:**

Α'	Β'	Γ'
πομπός		
θάνατος		
άγωγός		
μονή		
δικαίωμα		
δίωξις		
σχέσις		

7. Να γράψετε από δύο παράγωγες λέξεις της α.ε. για καθένα από τα ρήματα που σας δίνονται και να τις κατηγοριοποιήσετε ανάλογα με τη σημασία τους (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση, τόπος, μέσο

κτλ.): κρίνω, δικάζω, λύω, γράφω, φύω, λέγω.

Γ. Επανάληψη ύλης γραμματικής – σύνταξης Α΄ Γυμνασίου

1. Να τονίσετε τις λέξεις και να δικαιολογήσετε τον τόνο που επιλέξατε: νησος, ανθρωπος, σπευδε, τελος, δυναμις, παιδες, πλουτος, μηκος, οινος, ταυρος, γενναιος, θεος, μεγας.
2. Να μεταφέρετε τα ρήματα στον τύπο της οριστικής που ζητείται στην παρένθεση:
εἰργάζετο _____
(ενεστ., β΄ πρόσ. ενικού)
ἐπείθετο _____
(ενεστ., γ΄ πρόσ. πληθ.)
ρυθμίζειν _____
(παρατ., β΄ πρόσ. πληθ.)

θάλλει _____

(παρατ., α' πρόσ. πληθ.)

ἔσται _____

(παρατ., α' πρόσ. ενικού)

3. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τῷ λόγῳ _____

τῶν δικαστῶν _____

τον νεανίσκον _____

τον βασιλέα _____

τάς ἐκφύσεις _____

ὁ δικαστής _____

τον νεανίαν _____

τον θανάτου _____

ὁ βασιλεύς _____

τῶν θριδακινῶν _____

4. Να κλίνετε και στους δύο

αριθμούς τις φράσεις: **τάς πικράς ἐκφύσεις, ὁ ἀδέκαστος δικαστής.**

5. Να βρείτε τα υποκείμενα και τα αντικείμενα των ρημάτων των παρακάτω φράσεων της Ενότητας:

α. Ἄνὴρ γένει Μάρδος παῖδας εἶχεν ἑπτὰ.

β. Οἱ δε ἐξεπλάγησαν καὶ ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἄρταξέρξην ἤγαγον.

γ. Τῶν φυομένων θριδακινῶν τὰς ἐκφύσεις τὰς πικρὰς ἀφαιρῶ.

δ. Ταῦτα ἀκούσας Ἄρταξέρξης ἐπήνεσε τὸν ἄνδρα.

6. Να εντοπίσετε τα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα στις παρακάτω φράσεις του κειμένου της Ενότητας:

α. Ὁ περὶ τῶν ἰδίων παιδῶν οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως καὶ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἀκριβῆς ἔσται δικαστὴς καὶ ἀδέκαστος.

**β. Ταῦτα ἀκούσας Ἄρταξέρξης
ἐποίησεν τὸν ἄνδρα τῶν βασιλικῶν
δικαστῶν ἓνα.**

7. Να συμπληρώσετε τις
προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο
του ενεστώτα και του μέλλοντα
οριστικής των ρημάτων που
δίνονται στην παρένθεση:

α. Οἱ διδάσκαλοι τους νέους

_____ / _____

(παιδεύω).

β. Οἱ Ἀθηναῖοι _____ /

_____ **(παρατάσσομαι)**

**ἐπὶ τῷ λιμένι ἐν μετώπῳ ὡς εἰς
ναυμαχίαν (= σαν να επρόκειτο για
ναυμαχία).**

γ. Οἱ πολέμιοι _____ /

_____ **(λύω) τάς**

σπονδάς.

δ. Οἱ χρησμολόγοι τήν τῶν θεῶν
βουλήν _____ /
_____ (προλέγω).

ε. Ὑμεῖς τοὺς θεοὺς _____
/ _____ (θεραπεύω).

στ. Ἡμεῖς τὰς τῶν οἰωνῶν πτήσεις
_____ / _____
(ἐρμηνεύω).

ζ. Ὑμεῖς _____ /
_____ (πορεύομαι) ὅπου
το στράτευμα μέλλει σῖτον ἔξειν.

8. Να συμπληρώσετε τις
προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο
του αορίστου και του παρακειμένου
οριστικής των ρημάτων που
δίνονται στην παρένθεση:

α. Οἱ Ἕλληνες τοῖς οἰωνοσκόποις
_____ / _____
(πιστεύω).

β. Ἡμεῖς _____ /
_____ (θύω) ἱερεῖα ἐπὶ
τῶν βωμῶν.

γ. Οἱ ἰππεῖς τοὺς πολεμίους
_____/_____
(διώκω).

δ. Οἱ σύμμαχοι τοὺς τοξότας ἔξω
τοῦ εὐωνύμου κέρατος (= ἔξω ἀπὸ
το ἀριστερό τμήμα του στρατοῦ)

_____/_____
(τάττω).

ε. Οἱ στρατηγοὶ τὰ δέοντα
_____/_____
(κελεύω).

στ. Λακεδαιμόνιοι ἀθροίσαντες
τοὺς συμμάχους _____ /
_____ (βουλευομαι) περὶ
τῶν αἰχμαλώτων.

ζ. Ἡμεῖς _____ /
_____ (παύομαι) τοῦ
περιτειχισμοῦ (= την προσπάθεια

να χτίσουμε τείχος) καὶ ἡσυχάζομεν.

9. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους τύπους των λέξεων που ζητούνται στην παρένθεση και να τις μεταφράσετε:

α. Τῆς παιδείας αἱ μὲν ρίζαι πικραὶ _____ (εἰμί, οριστ. ενεστ.)

οἱ δὲ καρποὶ γλυκεῖς.

β. Ὁ εὐπειθής (= υπάκουος)

_____ (νόμος, δοτ. πληθ.)

χρηστός πολίτης _____

(εἰμί, οριστ. ενεστ.).

γ. Ὁ ἀγαθός _____ (ἀγαθός,

δοτ. εν.) μόνῳ φίλος ἐστί.

δ. Λύσανδρος κακονούστατος ἦν

_____ (πόλις, δοτ. εν.).

10. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον τύπο των λέξεων που ζητείται στην παρένθεση:

α. Γύμναζε σεαυτόν (= τον εαυτό σου) _____ (πόνος εκούσιος, δοτ. πληθ.), ὅπως ἄν δύνῃ (= για να μπορείς) καί τούς ἀκουσίους ὑπομένειν.

β. Θεωροῦμεν (= βλέπουμε) _____ (ὁ λέων, αιτ. πληθ.) πραότερον διακειμένους πρὸς τούς θεραπεύοντας (= να είναι πιο ἥμερα με αυτούς που τα φροντίζουν) ἢ τῶν ἀνθρώπων ἐνίου πρὸς τούς εὖ ποιοῦντας (= απ' ὅ,τι μερικοί ἄνθρωποι με τους ευεργέτες τους).

γ. _____ (τὸ ἀγαθόν, ονομ. πληθ.) _____ (κόπος, δοτ. πληθ.) κτῶνται.

δ. _____ (ἡ γλῶσσα, γεν. εν.) κράτει (= να συγκρατεῖς), καί μάλιστα ἐν _____ (συμπόσιον, δοτ. εν.).

ε. _____ (φύσις
πονηρά, αιτ. εν.) μεταβαλεῖν οὐ
ῥάδιον.

στ. Δόξα καὶ πλοῦτος ἄνευ
_____ (σύνεσις, γεν.
εν.) οὐκ ἀσφαλῆ κτήματα.

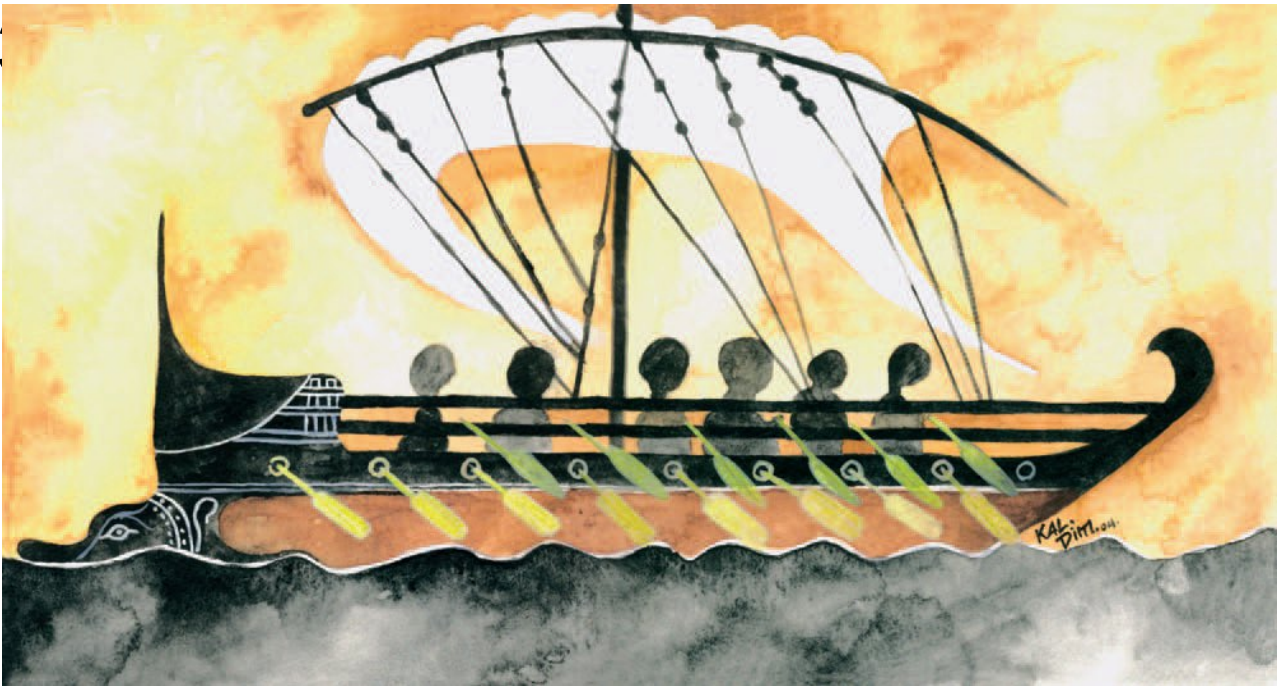
ζ. Τὴν _____ (ἡ
φιλαργυρία, αιτ. εν.) εἶπεν
_____ (μητρόπολις,
αιτ. εν.) πάντων _____
(το κακόν, γεν. πληθ).

Θεοῦ θέλοντος κᾶν ἐπὶ ῥιπὸς
πλέοις.

Εὐριπίδης, *Θυέστης* απ. 397

Αν εἶναι θέλημα θεοῦ, μπορείς
καὶ σε μια ψάθα ἐπάνω να
ταξιδέψεις.

Ενότητα 2

Αναπαράσταση αθηναϊκού πολεμικού πλοίου. Το ναυτικό ήταν το ισχυρότερο όπλο των Αθηναίων, όπως αποδείχθηκε και στη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

Το τέχνασμα του Θεμιστοκλή

Α. Κείμενο Ο Πλούταρχος (περ. 50-120 μ.Χ.) γεννήθηκε στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας. Στο έργο του ***Βίοι Παράλληλοι*** παρουσιάζει συγκριτικά

τις βιογραφίες Ελλήνων και Ρωμαίων πολιτικών -κυρίως- ανδρών. Μεταξύ αυτών είναι και ο Θεμιστοκλής, που παρουσιάζεται παράλληλα με τον Φούριο Κάμιλλο. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε περιγράφεται το γνωστό τέχνασμα του Θεμιστοκλή, πριν από τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα, που στόχο είχε να αναγκαστούν οι Έλληνες να ναυμαχήσουν εκεί και να μην υποχωρήσουν στον Ισθμό της Κορίνθου.

Ἄλλ' ἐπεὶ τῶν πολεμίων ὁ στόλος τῆ Ἀττικῆ κατὰ τὸ Φαληρικὸν προσφερόμενος τοὺς πέριξ ἀπέκρουσεν αἰγιαλοὺς, πάλιν ἐπάπταινον οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς τὸν Ἴσθμόν. Ἐνθα δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐβουλεύετο καὶ συνετίθει τὴν περὶ τὸν Σίκιννον πραγματείαν. Ἦν δὲ τῷ μὲν γένει

Πέρσης ὁ Σίκιννος, αἰχμάλωτος,
εὖνους δέ τῷ Θεμιστοκλεῖ καί τῶν
τέκνων αὐτοῦ παιδαγωγός.
Τοῦτον ἐκπέμπει πρὸς τὸν Ξέρξην
κρύφα, κελεύσας λέγειν ὅτι
Θεμιστοκλῆς ὁ τῶν Ἀθηναίων
στρατηγός αἰρούμενος τὰ
βασιλέως ἐξαγγέλλει πρῶτος αὐτῷ
τούς Ἑλληνας ἀποδιδράσκοντας,
καί διακελεύεται ἐν ᾧ ταραττονται
τῶν πεζῶν χωρὶς ὄντες ἐπιθέσθαι
καί διαφθεῖραι τὴν ναυτικὴν
δύναμιν. Ταῦτα δ' ὁ Ξέρξης ὡς ἀπ'
εὐνοίας λελεγμένα δεξάμενος,
ἤσθη καί εὐθύς ἐξέφερε πρὸς
τούς ἡγεμόνας τῶν νεῶν
διακοσίαις ναυσὶν ἀναχθέντας ἤδη
διαζῶσαι τὰς νήσους, ὅπως
ἐκφύγοι μηδεὶς τῶν πολεμίων.

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*,
Θεμιστοκλῆς 12.2-6 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια.

ἐπεὶ (χρον. σύνδ.) = όταν

ὁ πολέμιος = ο εχθρός

τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸ Φαληρικόν

προσφερόμενος τοὺς πέριξ

αἰγιαλοὺς = πλησιάζοντας στην

Αττικὴ ἀπὸ την πλευρὰ του

Φαλήρου τις γύρω παραλίες (πβ.

ν.ε.: γιαλός, περιγιάλι, αιγιαλίτιδα

ζώνη)

ἐπάπταινον (επικό ρ.) οἱ

Πελοποννήσιοι πρὸς τὸν Ἴσθμόν =

οι Πελοποννήσιοι φοβισμένοι

σκέφτονταν να αποπλεύσουν για

τον Ἴσθμό της Κορίνθου

ἔνθα δὴ = ενώ λοιπόν ἔτσι εἶχε η

κατάσταση

βουλευόμεαι = σκέφτομαι, σχεδιάζω

συνετίθει (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. συντίθημι) = κατάστρωνε (πβ. ν.ε.: σύνθεση, συνθέτης, πολυσύνθετος) ή πραγματεία = το θέμα, η επιδίωξη (πβ. ν.ε.: διαπραγματεύομαι, πολυπράγμων)

ὁ / ἡ εὖνους, τὸ εὖνουν = ευνοϊκός, φιλικός (πβ. ν.ε.: εύνοια, ευνοϊκός)

ἐκπέμπει κρύφα = στέλνει κρυφά (πβ. ν.ε.: εκπομπή, νηοπομπή, αποπομπή)

κελεύω = διατάζω, προτρέπω (πβ. ν.ε.: κελευστής, κέλευσμα)

αἰρούμενος (ρ. αἰρέομαι, αἰρούμαι)

τὰ βασιλέως = παίρνοντας το μέρος του Πέρση βασιλιά (πβ. ν.ε.: αίρεση, αιρετός, προαίρεση, προαιρετικός, αρχαιρεσίες)

ἐξαγγέλλω = στέλνω (στον εχθρό) ως πληροφορία (πβ. ν.ε.: εξαγγελία)

**ἀποδιδράσκω = δραπτερεύω,
προσπαθῶ να ξεφύγω
διακελεύεται ἐπιθέσθαι (απαρ.
αορ. ρ. ἐπιτίθεμαι) καὶ διαφθεῖραι
(απαρ. αορ. ρ. διαφθείρω) =
συμβουλεύει να τους επιτεθεί (πβ.
ν.ε.: ἐπίθεση, ἐπιθετικός) και να
τους εξοντώσει (πβ. ν.ε.: διαφθορά)
ἐν ᾧ ταραττονται τῶν πεζῶν
χωρίς ὄντες = ενώ βρίσκονται σε
σύγχυση χωρίς το πεζικό
ταῦτα ὡς ἀπ' εὐνοίας λελεγμένα
δεξάμενος = επειδή δέχθηκε αὐτά
πιστεύοντας ὅτι είχαν λεχθεί με
φιλική διάθεση
ἤσθη (γ' εν. παθ. αορ. ἀρ. ἤδομαι)
= ευχαριστήθηκε, ἐνίωσε ικανο-
ποίηση (πβ. ν.ε.: ηδονή, ηδύποτο)
ἐξέφερε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν
νεῶν διαζῶσαι (απαρ. αορ. ρ.**

διαζώννυμι) = έδωσε διαταγή στους κυβερνήτες των πλοίων να περικυκλώσουν (πβ. ν.ε.: ζώνη, ζωστήρα, εύζωνας)

διακοσίαις ναυσίν άναχθέντας (μτχ. παθ. αορ. άρ. άνάγομαι) = αφού αποπλεύσουν με διακόσια πλοία (πβ. ν.ε.: αναγωγή, ανάγωγος)

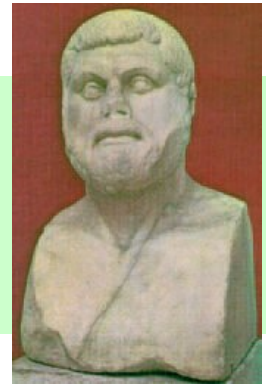
όπως έκφύγοι μηδείς (δευτ. επιρρ. τελική πρότ.) = για να μην ξεφύγει κανείς (πβ. ν.ε.: φυγάς, υπεκφυγή)

Ερμηνευτικά σχόλια

τῶν πολεμίων ὁ στόλος: Το 480 π.Χ. οι Πέρσες επιχείρησαν τρίτη εκστρατεία εναντίον των Ελλήνων υπό την ηγεσία του βασιλιά τους Ξέρξη. Ενώ το περσικό πεζικό είχε καταλάβει ήδη την Αθήνα, που είχε

εγκαταλειφθεί προηγουμένως από τους περισσότερους πολίτες της, οι Έλληνες ναύαρχοι συσκέπτονταν, για να απόφασίσουν τις επόμενες κινήσεις τους. Κατά τη συζήτηση ο ναύαρχος των Σπαρτιατών Ευρυβιάδης, εκφράζοντας τη βούληση των πόλεων της Πελοποννήσου, πρότεινε να αντιμετωπιστούν οι Πέρσες στον Ισθμό, ενώ ο Θεμιστοκλής υποστήριξε ότι θα αντιμετώπιζαν αποτελεσματικότερα τους Πέρσες στα στενά της Σαλαμίνας. Επειδή τα επιχειρήματα του Θεμιστοκλή δεν έπεισαν απόλυτα το συμβούλιο των Ελλήνων ναυάρχων, ο Αθηναίος στρατηγός αναγκάστηκε να καταφύγει στον δόλο, για να γίνει η ναυμαχία στα στενά της Σαλαμίνας που ευνοούσαν τα μικρότερα ελληνικά πλοία και δυσκόλευαν τα ογκώδη περσικά.

**Προτομή τον Θεμιστοκλή
(5ος αι. π.Χ., Μουσείο
Ώστιας)**

Ερωτήσεις

1. Γιατί οι Πελοποννήσιοι άρχισαν να ξανασκέφτονται ότι έπρεπε να αντιμετωπίσουν τον περσικό στόλο στον Ισθμό της Κορίνθου;
2. Ποιο μήνυμα μετέφερε ο Σίκιννος στον Ξέρξη για λογαριασμό του Θεμιστοκλή;
3. Πώς αντέδρασε ο Ξέρξης σε όσα του διαμήνυσε ο Θεμιστοκλής;
4. Να αναφέρετε από τη μυθολογία ή την ιστορία περιπτώσεις τεχνασμάτων που συνέβαλαν αποφασιστικά στην επιτυχή έκβαση ενός σχεδίου.

**Σύγχρονες αναπαραστάσεις
τριήρους (αριστερά μακέτα από το
Ναυτικό Μουσείο Πειραιά και δεξιά
η «Ολυμπιάς»)**

**Αττικό επιτύμβιο γλυπτό των τελευ-
ταίων χρόνων του 4ου αι. π.Χ. Εικο-
νίζει πάνοπλο οπλίτη, με έκφραση
πάθους στο πρόσωπο (Εθνικό
Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας).**

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

λέγω [= μιλώ, λέω]

θ. λεγ-, λογ-, *Γρη-
[στο κείμενο συναντήσατε τους
τύπους: λέγειν, λελεγμένα]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

τό λογίδιον

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ή λέξις (-η), λεκτικός, ό λόγος,
τό λογύδριον (-ιο) [= σύντομος
λόγος], λόγιος, λογικός, λογίζομαι,
ό λογισμός, τό λογεῖον (-εῖο)
[= (α.ε.) μέρος του θεάτρου όπου
έπαιζαν οι ηθοποιοί], ό ρήτωρ
(-ορας), ρητορικός, ή ρήσις (-η)
[= (α.ε.) λόγος, (ν.ε.) απόφθεγμα],

ἡ ῥήτρα [= (α.ε.) 1. γνωμικό, 2. προφορική συμφωνία, (ν.ε.) όρος σε συμφωνία, σε διαθήκη κτλ. (πβ. ποινική ρήτρα)]

Νέα Ελληνική

λεξικό, τα λόγια [πβ. τὸ λόγιον = ρητό], λογάς, λογιόσυνη [= πνευματική καλλιέργεια], το ρητό [= απόφθεγμα]

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

λογοποιός, ἀμφιλέγω
[= 1. φιλονικώ 2. αμφισβητώ]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

λογομαχέω, λογομαχῶ, ἀντιλέγω,
ἡ ἀντιλογία, ἡ ἀντίρρησις (-η),
προλέγω, ὁ πρόλογος,
ἡ πρόρρησις (-η), ὁ ἐπίλογος,
παράλογος, ἀνάλογος, φιλόλογος,

**πολύλογος [(ν.ε.) πολυλογάς],
ή πολυλογία, ἄρρητος,
ἀπόρρητος, ή ἔτυμολογία
[< ἔτυμος (= αληθής) + λόγος],
ἀμφιλεγόμενος, ή ἀμφιλογία
[= αμφισβήτηση, αντιλογία]
ή ἀρχαιολογία, ή μυθολογία**

Νέα Ελληνική

**λογοδοτώ [= απολογούμαι]
λογοφέρνω [= διαπληκτίζομαι]
λογοκρίνω, λογάριθμος, λογοτέχνης
λογοθεραπεία [= θεραπεία διαταρα-
χών του λόγου], λογοπαίγνιο,
λογικοφανής [= αυτός που φαίνεται
λογικός, χωρίς να είναι],
λεξικογραφία, μονολεκτικός,
κοντολογίς [= με λίγα λόγια],
μισθολόγιο, τιμολόγιο,
αερολογία, βιολογία**

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω παράγωγες λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν (πρόσωπο που ενεργεί, υποκοριστικά, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.), εφαρμόζοντας όσα διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη:

λέξις, λόγος, λογίδιον, λογύδριον, ῥήτωρ, ῥήσις, ῥῆμα.

2. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

πρό + λέγω → _____
(ουσ.)

πάλιν + λέγω → _____
(ουσ.)

λέγω + ποιέω, -ῶ → _____
(επίθ.)

ἀπό + λέγω → _____
(ουσ.)

λόγος + μάχομαι → _____
(ουσ.)

3. Να εξηγήσετε τι σημαίνουν οι υπογραμμισμένες φράσεις:

α. Αυτή η προσπάθεια, ειρήσθω εν παρόδω, ευνοήθηκε και από διάφορα τυχαία γεγονότα.

β. Ο ύποπτος κατά την εξέτασή του από τους αστυνομικούς αποκάλυψε εν τη ρύμη του λόγου στοιχεία που κλόνισαν το άλλοθί του.

γ. Αυτός ο άνθρωπος είναι πνεύμα αντιλογίας.

B2. Ετυμολογικά

Εισαγωγή στη σύνθεση

Στην προηγούμενη τάξη μελετήσατε την παραγωγή των λέξεων. Στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν θα γίνει λόγος για τη σύνθεση των λέξεων, η οποία αποτελεί τον δεύτερο βασικό μηχανισμό εμπλουτισμού του λεξιλογίου μιας γλώσσας.

Σύνθεση είναι η ένωση δύο λέξεων για τη δημιουργία μιας νέας λέξης, της σύνθετης. Οι λέξεις που ενώνονται για να σχηματίσουν τη σύνθετη λέξη λέγονται συνθετικά μέρη και μπορεί να είναι κλιτές ή άκλιτες.

Σύνθετη Λέξη			
α' συνθετικό		α' συνθετικό	
(Δεύτερη Λέξη)		(Πρώτη Λέξη)	
{ λέξη ακλιτή { υπέρ εκ	+ ανω + πάλοι	{ λέξη κλιτή { από ευ	> υπέρανω > εκπαλαιο
{ λέξη ακλιτή { προς ευ	+ φέρω + νοῦς	{ λέξη κλιτή { παις στρατός	> προσφέρω > εὔνοος > παιδαγωγός > στρατηγός
{ λέξη κλιτή { από ευ	+ κρύπτω + δαίμων	{ λέξη κλιτή { παις στρατός	> αποκρύπτω > εὐδαίμων

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω λέξεις του κειμένου της Ενότητας σε απλές και σύνθετες: **συνετίθει, ἐπιθέσθαι, ἐκπέμπει, ἡγεμόνας, πολεμίων, εὐνοίας, πραγματείαν, διαζῶσαι, ἐβουλεύετο.**

2. Χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που σας δίνονται να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε.:
ἀ- + κακός, ἀ-(ἀν-) + ἴσος, παρὰ + λόγος, ἐν + δόξα (επίθ.), ἀνά + ἄγω, εἰς + βάλλω, δυσ- + πιστός, ἡμι- + θεός.

3. Να χωρίσετε τις παρακάτω λέξεις της α.ε. (βλ. Λεξιλογικό Πίνακα) στα συνθετικά μέρη τους και να δηλώσετε αν αυτά είναι λέξεις κλιτές ή άκλιτες:

**πολυλογία, ἀντιλέγω, ἀνάλογος,
φιλόλογος, ἔτυμολογία,
λογοποιός, ἐπίλογος.**

Γ. Γραμματική

Γ΄ κλίση ουσιαστικών

**Συμφωνόληκτα ουσιαστικά
γ΄ κλίσης**

**Σε αυτή την Ενότητα θα διδαχτείτε
τα αφωνόληκτα και τα ημιφωνό-
ληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά.**

1. Αφωνόληκτα

**❖ Εφαρμόζοντας όσα γνωρίζετε
για τις καταλήξεις της γ΄ κλίσης
να συμπληρώσετε τις καταλήξεις
που λείπουν και να τονίσετε τους
τύπους:**

	ενικός αριθμός	
ονομαστ.	ή	πατρίς < πατρίδ-ς)
γενική	τῆς	πατριδ-...
δοτική	τῇ	πατριδ-...
αιτιατική	τήν	πατριδ-...
κλητική	(ὦ)	πατρίς(< πατρίδ-ς)

	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	αἱ	πατρίδ...
γεν.	τῶν	πατριδ-...
δοτ.	ταῖς	πατρί-σι (< πατρίδ-σι)
αιτιατ.	τάς	πατριδ-...
κλητ.	(ὦ)	πατρίδ-...

Παρατήρηση

Κατά την κλίση των αφωνόληκτων ουσιαστικών της γ' κλίσης, όπου ο χαρακτήρας συναντά -σ- ή -ς-

(στην ονομ. και κλητ. ενικού και στη δοτ. πληθυντικού), όπως γνωρίζετε και από τον σχηματισμό του μέλλοντα των αντίστοιχων ρημάτων, παρατηρείται συγχώνευση σε ξ (ουρανικόληκτα: -κ-, -γ-, -χ-) και ψ (χειλικόληκτα: -π-, -β-, -φ-) ή αποβολή του χαρακτήρα (οδοντικόληκτα: -τ-, -δ-, -θ-), π.χ. κόρακ-σι > κό-ραξι, Άραβ-σι > Άραψι.

2. Ημιφωνόληκτα

❖ Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν και να τονίσετε τους τύπους:

Μονόθεμα

	ενικός αριθμός	
ονομαστ.	ὁ	Ἕλληνα
γενική	τοῦ	Ἕλληνα-...
δοτική	τῷ	Ἕλληνα-ι
αιτιατική	τόν	Ἕλληνα-...
κλητική	(ὦ)	Ἕλληνα

	πληθυντικός αριθμός	
ονομαστ.	οἱ	Ἕλληνα-...
γενική	τῶν	Ἕλληνα-...
δοτική	τοῖς	Ἕλλησ-ι(ν) (ν-σι)
αιτιατική	τούς	Ἕλληνα-...
κλητική	(ὦ)	Ἕλληνα-...

ενικός αριθμός

ονομ.	ὁ	ἄγων
γεν.	τοῦ	ἄγων-...
δοτ.	τῷ	ἄγων-...
αιτ.	τόν	ἄγων-...
κλητ.	(ὦ)	ἄγων

πληθυντικός αριθμός

ονομ.	οἱ	ἄγων
γεν.	τῶν	ἄγων-...
δοτ.	τοῖς	ἄγων-...
αιτιατ.	τούς	ἄγων-...
κλητ.	(ὦ)	ἄγων

Διπλόθεμα

	ενικός αριθμός	
ονομ.	ὁ	πυθμήν
γεν.	τοῦ	πυθμεν-...
δοτ.	τῷ	πυθμεν-...
αιτιατ.	τόν	πυθμεν-...
κλητ.	(ὦ)	πυθμήν

	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	οἱ	πυθμεν-...
γεν.	τῶν	πυθμεν-...
δοτ.	τοῖς	πυθμέ-σι(v) (<v-σι)
αιτιατ.	τούς	πυθμεν-...
κλητ.	(ὦ)	πυθμεν-...

	ενικός αριθμός	
ονομαστ.	ὁ	πνεύμων
γενική	τοῦ	πνευμον-...
δοτική	τῷ	πνευμον-...
αιτιατική	τόν	πνευμον-...
κλητική	(ὦ)	πνεῦμον

	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	οἱ	πνευμον-...
γεν.	τῶν	πνευμον-...
δοτ.	τοῖς	πνευμο-...
αιτιατ.	τούς	πνευμον-...
κλητ.	(ὦ)	πνευμον-...

Παρατηρήσεις

1. Τα οξύτονα διπλόθεμα ενρινόληκτα σε -ων, -όνος σχηματίζουν την κλητική ενικού

όμοια με την ονομαστική σε -ων,
π.χ. (ῶ) ἡγεμῶν, (ῶ) χελιδῶν.

2. Τα βαρύτονα διπλόθεμα
ενρινόληκτα σε -ων, -ονος
σχηματίζουν την κλητική ενικού σε
-ον, π.χ. (ῶ) πνεῦμον

Ασκήσεις

1. Να βρείτε τα ημιφωνόληκτα
τρίτοκλιτα ουσιαστικά του κειμένου
της Ενότητας και να τα μεταφέρετε
στην ίδια πτώση του άλλου
αριθμού.

2. Να γράψετε τη γενική ενικού
των παρακάτω ουσιαστικών (θα
σας βοηθήσει η μετεξέλιξη των
λέξεων αυτών στη ν.ε.): ἡ πραότης,
ἡ πόλις, ἡ ῥίς, ἡ δύναμις, ἡ μάστιξ,
ὁ φύλαξ, ἡ σάλπιγξ, ἡ σφραγίς,

ἡ λαμπάς, ἡ βαλβίς, ὁ χάλυψ,
ὁ ἔρωσ, ὁ Κύκλωψ.

3. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά
στην ίδια πτώση του άλλου
αριθμού:

τὴν ἀκτίνα
τοῦ ἀγκῶνος
τῆ ἀσπίδι
αἱ βαθμίδες
τὴν θυρίδα
τὴν ποιότητα
τῶ πίνακι
τῆς δεξιότητος
τοὺς ελαιῶνας
τοῦ κήρυκος
τὴν τερηδόνα
τοῦ τάπητος
ῶ δαίμονες

4. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις:

α. Πλησίον τῆς _____
(πόλις) ἱερόν τό πάλαι ἦν.

β. Ἄμα τῇ ἡμέρα (= με την ανατολή του ἡλίου) ἐσήμηνεν (= ἔδωσε παράγγελμα) ὁ σαλπικτής τῇ _____ (σάλπιγξ).

γ. Οἱ _____ (Ἕλλην)
ἐμάχοντο γενναίως ὑπέρ τῆς
σωτηρίας τῆς _____
(πατρίς).

δ. Οἱ _____ (Λάκων)
ἀπέπεμψαν τον _____
(ἡγεμών) δῶρα δόντες (= αφού του ἔδωσαν δώρα).

ε. Ἀλκιβιάδης _____ (ὁ κῆρυξ) ἔπεμψεν ἐροῦντα (= για να πει) ταῦτα τοῖς συμμάχοις.

5. Να συμπληρώσετε τους τύπους των ουσιαστικών που λείπουν στον παρακάτω μύθο του Αισώπου:

Γυνή χήρα φιλεργός _____

(θεραπαινίς, αιτ. πληθ.) ἔχουσα ταύτας εἰώθει (= συνήθιζε)

_____ (νύξ, γεν. εν.)

ἐγείρειν ἐπὶ τὰ ἔργα πρὸς τὰς

_____ (ὁ ἀλεκτρυὼν = ο

πετεινός, γεν.πληθ.) ὠδᾶς. Αἱ δὲ

συνεχῶς _____ (ὁ πόνος

= ο κόπος, δοτ. εν.) ταλαιπωρού-

μεναι ἔγνωσαν δεῖν (=αποφάσισαν

ὅτι ἔπρεπε) τὸν ἐπὶ _____

(ἡ οἰκία, γεν. εν.) ἀποκτεῖναι

_____ (ἀλεκτρυὼν, αιτ.

εν.) ὡς ἐκείνου νύκτωρ (= τη

νύχτα.) ἔξανιστάντος

_____ (ἡ δέσποινα, αιτ.

εν.). Συνέβη δ' αὐταῖς

τοῦτο διαπραξαμέναις (= ὅταν το κατόρθωσαν αυτό) χαλεπωτέροις περιπεσεῖν τοῖς δεινοῖς. Ἡ γὰρ δεσπότις ἀγνοοῦσα τήν τῶν ἀλεκτρυόνων _____ (ᾠρα, αιτ. εν.) ἐννουχώτερον (= πιο νωρίς μες στη νύχτα) ταύτας ἀνίστη.

Δύο τὰ πάντων ἐστί κυριώτατα ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει, νοῦς και λόγος. Καί ὁ μεν νοῦς ἀρχικός ἐστί τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος ὑπηρετικός τοῦ νοῦ.

**Πλούταρχος,
*Περὶ παιδων ἀγωγῆς 5Ε***

Δύο εἶναι τα σημαντικότερα στην ανθρώπινη φύση, ο νους και ο λόγος. Και ο νους κυβερνά τον λόγο, ενώ ο λόγος υπηρετεῖ τον νου.

Ενότητα 3

Ν. Γύζης, Ιστορία, 1892 (Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα)

Το χρέος του ιστορικού

Α. Κείμενο Ο Πολύβιος ο Μεγαλοπολίτης (περ. 200-118 π.Χ.) είναι ο σημαντικότερος ιστορικός της ελληνιστικής εποχής. Από το σπουδαιότερο έργο του, που επιγράφεται 'Ιστορίαί, έχουν σωθεί τα πέντε

πρώτα βιβλία και εκτεταμένα αποσπάσματα ή επιτομές (περιλήψεις) από τα υπόλοιπα τριάντα πέντε. Είναι ο πρώτος ιστορικός που δηλώνει ρητώς ότι γράφει *καθολικήν* (δηλ. παγκόσμια) ιστορία. Πρότυπό του από την άποψη της αντικειμενικότητας υπηρξε ο Θουκυδίδης. Θέλοντας να τονίσει πόσο αντικειμενικός πρέπει να είναι ο ιστορικός κατά την παρουσίαση των γεγονότων, γράφει στην αρχή του έργου του τα εξής:

Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν ἴσως οὐκ ἂν τις ἐκβάλλοι· καὶ γὰρ φιλόφιλον εἶναι δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ φιλόπατριν καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους· ὅταν δε τὸ

**τῆς Ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνη
τις, ἐπιλαθέσθαι χρῆ πάντων τῶν
τοιούτων και πολλάκις μὲν
εὐλογεῖν και κοσμεῖν τοῖς
μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς,
ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο,
πολλάκις δ' ἐλέγχειν και ψέγειν
ἐπονειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτά-
τους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων
ἀμαρτίαι τοῦθ', ὑποδεικνύωσιν.
Ὡσπερ γὰρ ζῶου τῶν ὄψεων
ἀφαιρεθεισῶν ἀχραιοῦται τὸ ὄλον,
οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης
τῆς ἀληθείας τὸ καταλειπόμενον
αὐτῆς ἀνωφελές γίνεται διήγημα.**

Πολύβιος, Ἱστορία 1.14.4-7

Γλωσσικά σχόλια

**τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν οὐκ ἂν τις
ἐκβάλλοι = δε θα μπορούσε κανείς**

να αποβάλλει (πβ. ν.ε.: εκβολή, υποβολιμαίος, βλήμα) αυτού του είδους την εύνοια προς γνωστούς και φίλους

καί γάρ = γιατί πράγματι

συμμισείν (απαρ. ενεστ. ρ. συμμισέω, συμμισῶ) τοῖς φίλοις τοῦς ἐχθρούς = να μισεί τους ίδιους εχθρούς που μισούν και οι φίλοι του

ὅταν δε τὸ τῆς Ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ = ὅταν επωμίζεται /υιοθετεί τον χαρακτήρα του ιστορικού

ἐπιλαθέσθαι (απαρ. αορ. β´ ρ. ἐπιλανθάνομαι) χρή (απρόσ. ρ.) = πρέπει να ξεχάσει (πβ. ν.ε.: επιλήσμων, λησμονιά)

πολλάκις = πολλές φορές

εὐλογέω, εὐλογῶ = επαινῶ (πβ. ν.ε.: ευλογία, ευλογητός, ευλογημένος)

κοσμέω, κοσμῶ) = τιμῶ (πβ. ν.ε.: κόσμιος, κοσμητικός, κόσμημα, διακόσμηση)

ψέγω = κατηγορῶ (πβ. ν.ε.: ψεγάδι, άψογος)

ἐπονιδίστως = κατά τρόπο αισχροῦ / ντροπιαστικό (πβ. ν.ε.: όνειδος)

τούς ἀναγκαιοτάτους = τους στενοῦς συγγενεῖς

αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι = τα σφάλματα (πβ. ν.ε.: αμαρτωλός, διαμαρτία) στις πράξεις (πβ. ν.ε.: επιτήδειος, επιτηδευματίας) τους

Ὡσπερ γὰρ ζῶου τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. ἀφαιρέομαι, ἀφαιροῦμαι)

ἀχρειοῦται (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ.

**ἀχρειόομαι, ἀχρειοῦμαι) τὸ ὅλον,
ἀναιρεθείσης (μτχ. παθ. αορ. ἀ ρ.
ἀναιρέομαι, ἀναιροῦμαι) τῆς
ἀληθείας = ὅπως ακριβῶς ὅταν
ένας ζωντανός οργανισμός χάσει
(πβ. ν.ε.: αφαίρεση, αφαιρετικός,
αφηρημένος) τα μάτια του
αχρηστεύεται ολόκληρος εάν λείψει
(πβ. ν.ε.: αναίρεση, αναιρετικός) η
αλήθεια**

**τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς = ὅ,τι
απομένει (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο) ἀπὸ
αυτήν**

Ερμηνευτικά σχόλια

**τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν: Ο
Πολύβιος αναφέρεται στην επιεική
διάθεση με την οποία αντιμετωπί-
ζουμε συχνά τα σφάλματα και τις
απρέπειες των φίλων μας λόγω της
γενικότερης εὐνοίας που**

επιδεικνύουμε προς αυτούς. Κάτι τέτοιο, κατά τη γνώμη του, είναι ανεπίτρεπτο από τη στιγμή που κάποιος επωμίζεται τον ρόλο του ιστορικού.

Ερωτήσεις

- 1. Ποιες είναι οι υποχρεώσεις ενός φίλου προς τους συντρόφους του σύμφωνα με τον Πολύβιο;**
- 2. Πώς πρέπει να αντιμετωπίζει ο ιστορικός τα πρόσωπα για τα οποία κάνει λόγο στο έργο του;**
- 3. Ποιες συνέπειες έχει για την ποιότητα του ιστορικού έργου η μη τήρηση των προϋποθέσεων που εκθέτει ο Πολύβιος;**
- 4. Είναι τα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ο γραπτός και ηλεκτρονικός τύπος) πηγή αξιόπιστων ιστορικών στοιχείων,**

που θα αξιοποιήσει ο ιστορικός της εποχής μας; Πιστεύετε ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει ο Πολύβιος; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα από την εμπειρία σας.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

κοσμέω, κοσμῶ

[= 1. α. διευθετώ, β. κυβερνώ,
2. στολίζω (< κόσμος =
1. η ευπρέπεια, η τάξη, 2. το
στολίδι, 3. το σύμπαν)]

[στο κείμενο συναντήσατε τον
τύπο: κοσμεῖν]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

ὁ κοσμητής [= λειτουργικό αξίωμα]
κοσμητός [= περιποιημένος]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ἡ κόσμησις (-η), τὸ κόσμημα,
κοσμητικός, κόσμιος, [= καλά
οργανωμένος, ευπρεπής],
ἡ κοσμιότης (-τητα), κοσμικός,
ὁ κοσμήτωρ (-ορας) [= (α.ε.)
αρχηγός στρατού, (ν.ε.) ο
επικεφαλής μιας πανεπιστημιακής
σχολής]

Νέα Ελληνική

κοσμικότητα, κοσμάκης

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

κατακοσμῶ [= διευθετώ],
ἐπικοσμῶ [= προσθέτω στολίδια σε
κάτι], ἀποκοσμῶ [= καθαρίζω και
αποκαθιστώ την τάξη αφαιρώντας
τα περιττά]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**διακοσμῶ, ἡ κοσμογονία,
ἡ κοσμογραφία, ὁ κοσμοκράτωρ
(-τορας), ὁ κοσμοπολίτης,
ἡ ακοσμία, ὁ υπόκοσμος**

Νέα Ελληνική

**κοσμοθεωρία, κοσμογυρισμένος
κοσμοπλημμύρα, κοσμοσωτήριος
κοσμοϊστορικός, κοσμοναύτης,
κοσμοκαλόγερος,
κοσμηματοπώλης, κοσμηματοθήκη
απόκοσμος, μαθητόκοσμος,
φοιτητόκοσμος**

Ασκήσεις

1. Να αποδώσετε τη σημασία των φράσεων και λέξεων: «από καταβολής κόσμου», «διαγωγή κοσμιότατη», κοσμογονία, κοσμοθεωρία, κοσμοπολίτης.

2. Με τη βοήθεια του Λεξιλογικού Πίνακα να βρείτε την κατάλληλη λέξη της α.ε. για τις σημασίες που σας δίνονται:

α. _____ : αυτός που συμπεριφέρεται με ευγένεια, ο φρόνιμος.

β. _____ : το στολίδι.

γ. _____ : η ευπρέπεια, η ευγένεια.

δ. _____ : αυτός που κυβερνά τον κόσμο.

3. Να κατατάξετε τις ομόρριζες του ρήματος κοσμῶ λέξεις της α.ε. που περιλαμβάνει ο παραπάνω πίνακας σε κατηγορίες ανάλογα με αυτό που δηλώνουν. Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στο κεφάλαιο της παραγωγής στην προηγούμενη τάξη:

ουσιαστικά

πρόσωπο
που ενεργεί

ενέργεια,
κατάσταση

αποτέλεσμα
ενέργειας

ουσιαστικό
παράγωγο
από επίθετο

επίθετα

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή – ουσιαστικό

Κλιτή λέξη ως α' συνθετικό
μπορεί να είναι:

ουσιαστικό
κοσμοκράτωρ
(κόσμος +
κρατέω, κρατῶ)

ρήμα
λιποταξία
[λείπω (θ. λιπ-)
+ τάξις]

επίθετο
φιλόπατρις
(φίλος + πατρίς)

Στη σύνθεση, το θέμα του α' συνθετικού άλλες φορές παραμένει αμετάβλητο και άλλες μετασχηματίζεται. Ειδικότερα:

α' συνθετικό ουσιαστικό

β' κλίσης

θέμα
αμετάβλητο

κόσμος +
κρατέω,
κρατῶ >
κοσμοκράτωρ

ἄρτος +
πωλέω,
πωλῶ >
ἄρτοπώλης

α' ή γ' κλίσης

το θέμα αλλάζει
και λήγει σε -ο-

ὑλή + τέμνω
> ὑλοτόμος

ἰχθύς +
πωλέω,
πωλῶ >
ἰχθυοπώλης

α' συνθετικό ουσιαστικό

β' ή γ'
κλίσης

ουδέτερο
γ' κλίσης
σε -μα

το θέμα
αλλάζει
και λήγει
σε -α- ή -η-

το θέμα
αμετάβλητο
ή αποβάλλεται
το -ατ-

ἔλαφος
+ βάλλω >
ἐλαφηβόλος

σῶμα +
φυλάττω >
σωματοφύλαξ

λαμπάς,
λαμπάδος
+ φέρω >
λαμπαδηφόρος

σῶμα + ἄσκῶ
> σωμασκῶ

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα αρσενικά ουσιαστικά και επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται:

λόγος + γράφω → _____

μῦθος + λέγω → _____

οἶκος + δεσπότης
→ _____

νόμος + τίθημι (θε-)
→ _____

λίθος + ξέω → _____

νίκη + φέρω → _____

κτηῖνος + τρέφω → _____

θάνατος + φέρω → _____

2. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό τα ουσιαστικά της α.ε. που δίνονται:

αἷμα (-ατος)

αυτός που δίνει αίμα:

αυτός που είναι βαμμένος με αίμα:

η διαδικασία καθαρισμού (κάθαρση) του αίματος:

λόγος

αυτός που γράφει λόγους:

η τέχνη του λόγου:

παιχνίδι με τον λόγο:

η θεραπεία διαταραχών του λόγου:

Γ1. Γραμματική

Γ΄ κλίση ουσιαστικών

Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ΄ κλίσης

Σε αυτή την Ενότητα ολοκληρώνεται η διδασκαλία των πιο συνηθισμένων συμφωνόληκτων ουσιαστικών της γ΄ κλίσης.

❖ **Λαμβάνοντας υπόψη τις καταλήξεις της γ΄ κλίσης, να συμπληρώσετε τους πίνακες και να τονίσετε τους άτονους τύπους:**

Ημιφωνόληκτα

α. Υγρόληκτα

	μονόθεμα	
	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομαστική	σωτήρ	σωτήρ-ες
γενική	σωτήρ-ος	σωτηρ-...
δοτική	σωτηρ-...	σωτηρ-...
αιτιατική	σωτηρ-...	σωτηρ-...
κλητική	σῶτερ	σωτηρ-...

	διπλόθεμα	
	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομαστ.	πράκτωρ	πράκτορ-ες
γενική	πράκτορ-ος	πρακτ-...-...
δοτική	πρακτ-...-...	πρακτ-...-...
αιτιατική	πρακτ-...-...	πρακτ-...-...
κλητική	πράκτορ	πρακτ-...-...

Συγκοπτόμενα διπλόθεμα υγρόληκτα

	ενικός	
ονομαστ.	άνήρ	πατήρ
γενική	άνδρ-ός	πατρ-ός
δοτική	άνδρ-...	πατρ-...
αιτιατική	άνδρ-...	πατέρ-α
κλητική	άνερ	πάτερ

	πληθυντικός	
ονομαστ.	άνδρ-ες	πατερ-...
γενική	άνδρ-...	πατερ-...
δοτική	άνδρ-ά-σι(ν)	πατρ-ά-σι
αιτιατική	άνδρ-...	πατερ-...
κλητική	άνδρ-...	πατερ-...

Συγκοπτόμενα είναι επίσης τα ουσιαστικά ἡ μήτηρ (τῆς μητρὸς, κλητ. εν.: ὦ μῆτερ) και ἡ θυγάτηρ (τῆς θυγατρὸς, κλητ. εν.: ὦ θύγατερ). Τα ουσιαστικά αυτής της τάξης λέγονται «συγκοπτόμενα», γιατί αποβάλλουν (συγκόπτουν) σε ορισμένες πτώσεις το -ε- του αδύνατου θέματος.

β. Σιγμόληκτα

1. Αρσενικά

Πρόκειται για κύρια ονόματα σε -ης (γεν. -ους), όπως το Ἄριστοφάνης, και -κλής (γεν. -κλέους), όπως το Περικλής.

	ενικός	
ονομ.	Ἄριστοφάνης	Περικλής
γεν.	Ἄριστοφάνους	Περικλέους
δοτ.	Ἄριστοφάνει	Περικλεῖ
αιτιατ.	Ἄριστοφάνη	Περικλέα
κλητ.	Ἄριστόφανες	Περίκλεις

2. Ουδέτερα ακατάληκτα

Στα ουσιαστικά αυτά το αρχικό θέμα (σε -εσ) στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική ενικού μετατρέπεται σε -ος. Σε όλες τις

άλλες πτώσεις αποβάλλεται το -σ- και επέρχονται συναιρέσεις.

	ενικός
ονομαστ.	ἔδαφος
γενική	ἐδάφους (< ἐδάφουσ-ος)
δοτική	ἐδάφει (< ἐδάφουσ-ι)
αιτιατική	ἔδαφος
κλητική	ἔδαφος

	πληθυντικός
ονομαστ.	ἐδάφη (< ἐδάφουσ-α)
γενική	ἐδαφῶν (< ἐδαφῶσ-ων)
δοτική	ἐδάφουσι (< ἐδάφουσ-σι)
αιτιατική	ἐδάφη (< ἐδάφουσ-α)
κλητική	ἐδάφη (< ἐδάφουσ-α)

Γ2. Σύνταξη

Σύνδεση προτάσεων ή όρων πρότασης

Στην πρόταση «ἐπιλαθέσθαι χρῆ πάντων τῶν τοιούτων και πολλάκις μὲν εὐλογεῖν και κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς» ο σύνδεσμος «καί» συνδέει σε δύο περιπτώσεις ὁμοίους ὅρους.

Οι προτάσεις (ή οι ὅροι των προτάσεων) μπορούν να συνδέονται με τους εξής τρόπους:

α. Παρατακτική ή κατά παράταξη σύνδεση

Όπως και στη ν.ε., πρόκειται για τη σύνδεση που γίνεται με τους συμπλεκτικούς, αντιθετικούς και

διαζευκτικούς (αλλά και με παρατακτικούς αιτιολογικούς και συμπερασματικούς) συνδέσμους. Οι σύνδεσμοι αυτοί συνδέουν όμοιες προτάσεις (κύριες η δευτερεύουσες), όμοιους όρους ή όμοιους προσδιορισμούς*.

π.χ. Μανθάνετε **καί** λέγετε.

Εἶτα ἀπέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον **καί** εἰς Κύπρον.

β. Υποτακτική ή καθ' υπόταξη σύνδεση

Όπως και στη ν.ε., πρόκειται για τη σύνδεση που γίνεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους (π.χ. ειδικούς, χρονικούς, αιτιολογικούς), καθώς και με αναφορικές

* Για τα είδη των συνδέσμων βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

και ερωτηματικές αντωνυμίες και με
τα αντίστοιχα επιρρήματα.

π.χ. Λέγω ταῦτα, **ἵνα** ὑμεῖς
ἀκούητε.

Ὅταν δε τὸ τῆς Ἱστορίας ἦθος
ἀναλαμβάνη τις, ἐπιλαθέσθαι
χρῆ πάντων τῶν τοιούτων.

Με υποτακτικούς συνδέσμους
εισάγονται στον λόγο οι δευτε-
ρεύουσες προτάσεις· η σύνδεση
ονομάζεται «καθ' υπόταξη», γιατί η
δευτερεύουσα πρόταση δεν μπορεί
να σταθεί μόνη της στον λόγο, αλλά
υποτάσσεται σε μια άλλη πρόταση.

Παρατήρηση

Σε μία περίοδο ή ημιπερίοδο
πρέπει οπωσδήποτε να υπάρχει (η
να εννοείται) τουλάχιστον μία κύρια
πρόταση.

γ. Ασύνδετο σχήμα

Σύμφωνα με το σχήμα αυτό οι προτάσεις (ή οι όροι) που συνδέονται μεταξύ τους απλώς παρατίθενται χωρίς συνδετικό μέσο, παρά μόνο με κόμμα. Έτσι επιτυγχάνεται ζωντανό, παραστατικό ύφος.

π.χ. Συμβalόντες τας άσπίδας έωθοῦντο (= σπρώχνονταν), έμάχοντο, απέκτεινον, απέθνησκον.

Ασκήσεις

1. Να κλιθούν στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών τα ουσιαστικά ή μήτηρ και τό έθνος.
2. Να εντοπίσετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά του κειμένου και να τα γράψετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

3. Να γράψετε τα παρακάτω
ουσιαστικά στην ίδια πτώση του
άλλου αριθμού:

τόν μήνα _____
τοῦ ἐλαιῶνος _____
ῶ νυμφῶν _____
οἱ σωλήνες _____
τοῦ κοσμήτορος _____
ῶ ἐκλέκτορες _____
τῶ πυρῆνι _____
τοῦ κώδωνος _____
τήν ἀηδόνα _____
τούς κανόνας _____
οἱ νιπτῆρες _____
τῶν δαιμόνων _____
τῶ ἄξονι _____
τῶ βέλει _____

4. Να γράψετε τη γενική ενικού των
παρακάτω ουσιαστικών

λαμβάνοντας υπόψη τη μορφή τους στη ν.ε.: **σιαγών, παντοκράτωρ, συνδαιτυμών, χειμών, Ἀπόλλων, Εὐρυτάν, λιμήν, Πάν, ξενών, παρθενών, κηδεμών, χεῖρ.**

5. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ουσιαστικών που βρίσκονται σε παρένθεση:

α. Οἱ ἀρχαῖοι ἐνόμιζον τοὺς _____ (ἀστήρ) θεοὺς εἶναι.

β. Οἱ τετελευτηκότες ἐρήμους τοὺς _____ (πατήρ) καὶ τὰς _____ (μήτηρ) ἀπέλιπον (= ἀφησαν).

γ. Φθειρουσιν _____ (ἦθος, αιτ. πληθ.) χρηστὰ ὀμιλία (= οἱ συναναστροφές) κακαί.

δ. Παρὰ Λεσβίοις ἄγων ἄγεται (= διοργανώνεται διαγωνισμός)

_____ (κάλλος, γεν. εν.)
γυναικῶν ἐν τῷ _____
(τέμενος) τῆς Ἴηρας λεγόμενος
καλλιστεΐα.

ε. Οἱ Πέρσαι χαλεπῶς φέρουσι
τοῖς παροῦσι _____
(πρᾶγμα).

στ. Βούλομαι ὑμῖν τὰ
_____ (ὄνομα) αὐτῶν
ἀναγνῶναι.

ζ. Ἦν ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν
ἦσαν, θνητὰ δὲ _____
(γένος) οὐκ ἦσαν.

6. Να αναγνωρίσετε το είδος της
σύνδεσης στις περιόδους που
ακολουθούν και να δηλώσετε τι
συνδέουν κάθε φορά οι σύνδεσμοι:

α. Τηλικαῦτα (= τόσο μεγάλα.)
αὐτοῖς τὸ μέγεθος και τοσαῦτα τὸ
πλῆθος εἴργασται.

β. Ἐγὼ ἀναιδής οὐτ' εἰμί οὐτ' ἄν γενοίμην.

γ. Στέργε μὲν τα παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω (= να αγαπάς αυτά που έχεις, αλλά να επιζητείς τα καλύτερα).

δ. Οἱ δὲ ἐπείθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ.

ε. Κάλλος μὲν ἢ χρόνος ἀνήλωσεν (= ξόδεψε, ἐφθειρε) ἢ νόσος ἐμάρανε.

στ. Ἀριστοφάνης οὐ μόνον τῶν ἰδίων ἀλλὰ καὶ τῶν κοινῶν ἐβούλετο ἐπιμελεῖσθαι.

ζ. Οὐκ οἶδα σαφῶς· ἔοικε δ' οὖν ἀτόπῳ (= μοιάζει λοιπόν παράλογο).

7. Να εντοπίσετε στις ακόλουθες περιόδους τις λέξεις που εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις:

**α. Και κατηγοροῦσι μὲν αὐτὸν ὡς
πολλὰς ἀρχὰς ἤρξεν (= ανέλαβε
πολλά αξιώματα), ἀποδείξαι δὲ
οὐδεὶς δύναται ὡς οὐ καλῶς
ἤρξεν.**

β. Οὐκ ἔχω ὅ,τι ἀποκρίνωμαι.

**γ. Ὀκνῶ (= φοβάμαι) μὴ μάταιος
ἡμῖν ἡ στρατεία γένηται.**

**δ. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτ' οὐχ ὄντως ἔχει,
φυλάττεσθαί φημι δεῖν.**

**ε. Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν (=
ασκούμεε τις αρετές) οὐχ ἵνα τῶν
ἄλλων ἔλαττον ἔχωμεν (= για να
ἔχουμε λιγότερα ἀπὸ τους ἄλλους),
ἀλλ' ὅπως ἂν μετὰ πλείστων
ἀγαθῶν τον βίον διάγωμεν (= για
να περνούμε τη ζωὴ μας).**

**στ. Πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως
ἐνειμάρημην(= ἔτσι μοίρασα την
περιουσία), ὥστε ἐκεῖνον πλέον**

ὁμολογεῖν ἔχειν τῶν πατρῶων (= από την πατρική κληρονομιά).

ζ. Εἰ οὖν ἐγὼ μὴ γινώσκω μήτε τὰ ὄσια μήτε τα δίκαια, ὑμεῖς διδάξατέ με.

η. Εἰκός (ενν. ἐστί = εἶναι εὐλογο) ὑμᾶς μήπω τοὺς τῶν κατηγορῶν λόγους ἠγεῖσθαι πιστοὺς, πρὶν ἂν καὶ ἡμεῖς εἴπωμεν.

θ. Εἶδεν ἐκεῖνος Σάμον φρουρομένην ὑπὸ Κυπροθέμιδος, ὃν κατέστησε (= διόρισε) Τιγρᾶνης.

ι. Φήσουσι (= θα πούν) γὰρ δὴ με σοφὸν εἶναι, εἰ καὶ μὴ εἰμί.

Τῆς ἱστορίας ἀλήθεια ἐστί τέλος.

Στράβων, Γεωγραφικά 1.2.17

Σκοπὸς τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Ενότητα 4

Η Σελήνη ταξιδεύει πάνω από τα κύματα με το άρμα της, που το σέρνουν δύο φτερωτά άλογα (εσωτερικό ερυθρόμορφης κύλικας, 490 π.Χ., Staatliche Museen, Βερολίνο).

Οι Σεληνίτες

Ο Λουκιανός (γενν. περ. 120 μ.Χ.), όπως γνωρίζετε από την Α΄ Γυμνασίου, στο έργο του Άληθής Ιστορία

(ή Ἀληθῆ Διηγήματα) περιγράφει ένα φανταστικό ταξίδι στη Σελήνη. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε περιγράφει με γλαφυρό και απολαυστικό τρόπο τους φανταστικούς κατοίκους της Σελήνης, τους «Σεληνίτες», τους οποίους γνώρισε, αφού το πλοίο με το οποίο υποτίθεται ότι ταξίδευε παρασύρθηκε από τυφώνα και «αεροδρόμησε» για επτά μέρες...

Καλός δὲ παρὰ Σεληνίταις νομίζεται, ἦν πού τις φαλακρός ἦ. Καὶ μὴν καὶ γένεια φύουσιν μικρὸν ὑπὲρ τὰ γόνατα. Καὶ ὄνυχας ἐν τοῖς ποσίν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ πάντες εἰσὶν μονοδάκτυλοι. Καὶ ἐπειδὴν ἢ πονῶσιν ἢ γυμνάζωνται, γάλακτι πᾶν τὸ σῶμα ἰδροῦσιν, ὥστε καὶ τυρούς ἀπ' αὐτοῦ πηγνυνται. Τοὺς δε ὀφθαλμοὺς

περαιορετοὺς ἔχουσι και πολλοὶ
τοὺς σφετέρους ἀπολέσαντες παρ'
ἄλλων χρησάμενοι ὀρῶσιν. Τινές
δέ και πολλοὺς ἀποθέτους
ἔχουσιν, οἱ πλοῦσιοι. Κάτοπτρον
δέ μέγιστον κείται ὑπέρ φρέατος
οὐ πάνυ βαθέος. Ἄν μὲν οὖν εἰς τὸ
φρέαρ καταβῆ τις, ἀκούει πάντων
τῶν ἐν τῇ γῆ λεγομένων, ἐάν δέ
εἰς τὸ κάτοπτρον ἀποβλέψη,
πάσας μὲν πόλεις, πάντα δέ ἔθνη
ὀρᾷ. Τότε και τοὺς οἰκείους ἐγὼ
ἐθεασάμην και πᾶσαν τὴν
πατρίδα, εἰ δέ κάκεῖνοι ἐμέ
ἑώρων, οὐκέτι ἔχω εἰπεῖν. Ὅστις
δέ ταῦτα μη πιστεύει οὕτως ἔχειν,
ἂν ποτε και αὐτός ἐκεῖσε
ἀφίκηται, εἴσεται ὅς ἀληθῆ λέγω.

Λουκιανός, Ἀληθῆς Ἱστορία
1.23-26 (διασκευῆ)

Γλωσσικά σχόλια

ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν =
ὄμορφος

παρὰ Σεληνίταις = στους Σελη-
νίτες, κατά τη γνώμη των Σεληνιτών

φύω = κάνω κάτι να φυτρώσει,
«αφήνω» (πβ. ν.ε.: φυτρώνω,
αυτοφυής)

καὶ μὴν = και μάλιστα, και όμως

ὁ ὄνυξ, τοῦ ὄνυχος = το νύχι

ἐν τοῖς ποσίν (ουσ. ὁ πούς, τοῦ
ποδός) = στα πόδια (πβ. ν.ε.:
ποδήλατο, εμπόδιο, υποπόδιο)

ἐπειδὴν πονῶσιν (υποτ. ενεστ. ρ.

πονέω, πονῶ) γάλακτι (ουσ. τὸ

γάλα) πᾶν τὸ σῶμα ἰδροῦσιν

(οριστ. ενεστ. ρ. ἰδρῶω, ἰδρῶ) =

ὅταν κοπιάζουν (πβ. ν.ε.:

φιλόπονος, πόνημα) ἰδρώνουν

παράγοντας γάλα σε όλο τους το σώμα

τυρούς πήγνυνται (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. πήγνυμαι) = «πήζουν» (παρασκευάζουν) τυριά (πβ. ν.ε.: παράπηγμα, πηκτικός, πάγος)

ὁ περιαιρετός, ἡ περιαιρετή, τὸ περιαιρετόν = αυτός που μπορεί να αφαιρεθεί, ο πρόσθετος (πβ. ν.ε.: αίρεση, αφαίρεση, διαίρεση)

τούς σφετέρους (κτητ. αντων. σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον) ἀπολέσαντες (μτχ. αορ. ρ. ἀπόλλυμι) = αν χάσουν (πβ. ν.ε.: απώλεια) τα δικά τους (πβ. ν.ε.: σφετεριστής)

παρ' ἄλλων χρησάμενοι (μτχ. αορ. ρ. χρήομαι, χρῶμαι) = χρησιμοποιώντας (πβ. ν.ε.: χρήση, χρήσιμος, εύχρηστος) αυτά που παίρνουν από άλλους

**ὁ/ ἡ ἀπόθετος, τὸ ἀπόθετον =
αποθηκευμένος, για ώρα ανάγκης
(πβ. ν.ε.: ἐκθετος, ἐπίθετο)**

**τὸ κάτοπτρον = ο καθρέφτης (πβ.
ν.ε.: αντικατοπτρισμός)**

**κεῖται (οριστ. παρακ. ρ. κείμαι)
ὑπὲρ φρέατος (ουσ. το φρέαρ, τοῦ
φρέατος) = βρίσκεται (πβ. ν.ε.:
κείμενο, υποκείμενο, αντικείμενο)
πάνω από ένα πηγάδι (πβ. ν.ε.:
φρεάτιο)**

πάνυ = πολύ

**ἐὰν ἀποβλέψη (υποτ. αορ. ρ.
ἀποβλέπω) = αν κοιτάξει
προσεκτικά (πβ. ν.ε.: βλέψη,
αβλεψία, προβλέπω)**

**οἱ οἰκέϊοι = οι συγγενεῖς, οι γνω-
στοί (πβ. ν.ε.: οἶκος, οικιακός,
αποικία)**

ἐθεασάμην (οριστ. αορ. ρ. θεάομαι, θεῶμαι) = είδα

ἐκεῖσε = σε εκείνο το μέρος

ἑώρων (οριστ. παρατ. ρ. ὀράω, ὀρῶ) = αν έβλεπαν (πβ. ν.ε.: ορατός, όραμα)

οὐκέτι ἔχω εἰπεῖν = δεν μπορώ καθόλου να το πώ

ἂν ποτε ἐκεῖσε ἀφίκηται (υποτ. αορ. β' ρ. ἀφικνέομαι, ἀφικνοῦμαι) = αν κάποτε φτάσει (προς τα) εκεί (πβ. ν.ε.: άφιξη, ικανός)

εἴσεται (οριστ. μέλλ. ρ. οἶδα)

θα μάθει, θα καταλάβει (πβ. ν.ε.: είδηση, ιστορία)

Ερμηνευτικά σχόλια κάτοπτρον μέγιστον: Εξαιρετικά πρωτότυπη και χαρακτηριστική της δημιουργικής φαντασίας του είναι η ιδέα του

Λουκιανού να παρουσιάσει το κάτοπτρον. Από πολύ παλιά, ασκούσε ιδιαίτερη έλξη στην ανθρώπινη φαντασία η πιθανότητα να υπάρχουν και άλλοι κάτοικοι του Σύμπαντος, και μάλιστα νοήμονες, όπως εμείς. Συνήθως η σχετική λογοτεχνία τούς φαντάζεται πιο προηγμένους από τους ανθρώπους, με φιλειρηνικές ή κατακτητικές διαθέσεις, ή ως τερατόμορφους οργανισμούς που συνιστούν απειλή για την ανθρωπότητα.

Ερωτήσεις

- 1. Ποια εξωτερικά χαρακτηριστικά των Σεληνιτών σάς εντυπωσίασαν περισσότερο;**

2. Πώς λειτουργεί το κάτοπτρον και ποια δυνατότητα δίνει στους Σεληνίτες;
3. Σε ποιο βαθμό ανταποκρίνεται στον τίτλο **Άληθής Ίστορία** το απόσπασμα που διαβάσατε; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ονόμασε έτσι το έργο τον ο Λουκιανός; Πώς ερμηνεύετε την τελευταία περίοδο του κειμένου;
4. Αν έχετε διαβάσει τον *Μικρό Πρίγκιπα*, το *Από τη Γη στη Σελήνη*, την *Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων* ή κάποιο παρόμοιο βιβλίο σύγχρονης μυθιστορίας, να επιλέξετε κάποια αποσπάσματα που δίνουν περιγραφές πλανητών και περίεργων όντων και να τα παρουσιάσετε στην τάξη.

Σκίτσο: Άννα και Βάσω Σφήκα

Με πηγή έμπνευσης το κείμενο της Ενότητας, θα μπορούσαν να προκύψουν σκίτσα σαν τα παραπάνω. Μπορείτε και εσείς να επιχειρήσετε να φτιάξετε την εικονογράφηση του κειμένου, προσθέτοντας ίσως και τις σκέψεις του Σεληνίτη.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

**καλός, -ή, -όν [= 1. ωραίος,
2. τίμιος, δίκαιος, ηθικός]
[στο κείμενο συναντήσατε τον
τύπο: καλός]**

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**τό κάλλος, ή καλλονή,
τό καλλιστεῖον (-εία)**

Νέα Ελληνική

**καλοσύνη, καλοσυνάτος
καλλυντικό**

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

**καλλίκομος [= αυτή που έχει
ωραία μαλλιά], καλλίπαις [= αυτός
που έχει όμορφα παιδιά],
καλλίνικος, καλλιστέφανος,
Καλλισθένης, καλλιπάρης [=
αυτός που έχει ωραία μάγουλα]**

Αρχαία / Νέα Ελληνική

καλοήθης [= (α.ε.) αγαθός, ενάρετος, (ν.ε.) για νόσο που έχει καλή εξέλιξη, ιάσιμη], ή καλοκαγαθία, ή καλοκαιρία, καλλιεπής, ή καλλιέπεια, καλλωπίζω, καλλίφωνος, ή καλλιφωνία, καλλιγραφῶ, Καλλιρρόη, ή καλλιγραφία, ή καλλιτεχνία, καλλιεργῶ

Νέα Ελληνική

καλοδέχομαι, καλοθρεμμένος, καλλο-λογικός, καλομαθαίνω, καλοπιάνω, καλόπιστος, καλοπροαίρετος, καλό-τυχος, καλοτάξιδος, καλορίζικος, καλοπέραση, καλλιμάρμαρος

Παρατηρήσεις

1. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ετυμολογία του ρήματος καλλωπίζω.

Είναι σύνθετο από τα ουσιαστικά **κάλλος** και **ὥψ** (γεν. **ὠπός** = το μάτι και συνεκδοχικά το πρόσωπο) και σήμαινε στην α.ε. «**κάνω κάτι να έχει ωραία όψη**», δηλαδή **ομορφαίνω**. Με την ίδια σημασία χρησιμοποιείται και σήμερα.

2. Προσοχή πρέπει να δοθεί στην ορθογραφία των συνθέτων με α' συνθετικό το πρόθεμα **καλλι-**, σε αντιδιαστολή με τα σύνθετα με α' συνθετικό το επίθετο **καλός**.

Ασκήσεις

1. Τι σημαίνουν οι φράσεις «**τα καλά κόποις κτώνται**» και «**ουδέν κακόν αμιγές καλού**» που χρησιμοποιούμε συχνά στην καθημερινή μας επικοινωνία;

2. Να εντάξετε στις στήλες του παρακάτω πίνακα τις ομόρριζες του ρ. **καλλωπίζω** λέξεις της α.ε. ανάλογα με τη σημασία τους: **καλλωπιστής, καλλωπισμός, καλλώπισμα, καλλωπιστικός.**

ουσιαστικά	
πρόσωπο που ενεργεί	
ενέργεια, κατάσταση	
αποτέλεσμα ενέργειας	
επίθετα	

3. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό το επίθετο **καλός** που να ανταποκρίνονται στη σημασία που δίνεται:

_____ : αυτός που έχει καλό γούστο.

_____ : αυτός που είναι καλά γυμνασμένος.

_____ : αυτός που έχει καλή καρδιά.

_____ : αυτός που είναι ωραία ντυμένος.

_____ : αυτός που ζει καλή ζωή, χωρίς στερήσεις.

4. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα λέξεις συνώνυμες και αντώνυμες των λέξεων της ν.ε. που δίνονται:

συνώνυμα

ευφραδής _____

αναπτύσσω (μτφ.) _____

κομψοτεχνία _____

ευπρεπίζω _____

αντώνυμα

αποπαίρνω _____
παράφρωνος _____
δύσμοιρος _____
δύστροπος _____

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή – επίθετο

Σχηματισμός συνθέτου από το θέμα
του αρσενικού

Σύνθετα με πρώτο συνθετικό
επίθετο δευτερόκλιτο

π.χ. ἀγαθο-εργία <

ἀγαθός + ἔργον

ἀκρό-πολις < ἄκρα + πόλις

**Σύνθετα με πρώτο συνθετικό
επίθετο τριτόκλιτο
σε -υς (γεν. -εος)**

π.χ. βαθύ-πλουτος <

βαθύς + πλοῦτος,

βαρύ-θυμος < βαρύς + θυμός

**Στα σύνθετα με πρώτο συνθετικό
αριθμητικό επίθετο παρατηρούνται
οι ακόλουθες περιπτώσεις:**

**α. Τα εἶς, δύο, τρεῖς, τέτταρες
γίνονται αντίστοιχα μον(ο)-, δι-,
τρι-, τετρα-, π.χ. μονο-δά-
κτυλος, δι-φυής, τρι-κυμία, τετρά-
δραχμον.**

**β. Τα υπόλοιπα διατηρούν το θέμα
τους, π.χ. διακοσιο-μέδιμνος.**

**ΤΕΤΡΑΔΡΑΧΜΟΝ
Ἀθηνῶν**

γ. Τα άκλιτα απόλυτα αριθμητικά (από το πέντε έως το εκατόν):

1. ή μένουν αμετάβλητα, π.χ.

πεντετάλαντος

2. ή λήγουν σε -α,

π.χ. πεντάδραχμον, έπταετής

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε το αρσενικό του επιθέτου των παρακάτω σύνθετων λέξεων της α.ε. με α' συνθετικό το αριθμητικό επίθετο **μόνος**:

μόνος + μάχομαι

μόνος + συλλαβή

μόνος + ξύλον

μόνος + γένος

μόνος + στίχος

μόνος + οφθαλμός

2. Με τα συνθετικά μέρη που δίνονται να σχηματίσετε τις σύνθετες λέξεις της α.ε. που ζητούνται στην παρένθεση:

πικρός + χολή _____
(επίθετο)

λεπτός + λέγω _____
(επίθετο)

λευκή + θεά _____
(κύριο όνομα)

μέγας (γεν. μεγάλ-ου) + πρέπω _____
(επίθετο)

δώδεκα + μήν _____
(επίθετο)

3. Με τα επίθετα σε -ύς που σας δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. και να διακρίνετε με ενωτικό τα συνθετικά μέρη τους, σύμφωνα με το παράδειγμα:

**βαθύς (γεν. εν. βαθέος) + βουλή
→ βαθύ-βουλος
βαρύς+ τόνος**

ευθύς + τείνω

βαρύς + γδούπος

ευθύς + γραμμή

οξύς+ θυμός

Γ1. Γραμματική.

1. Γ΄ κλίση επιθέτων

Φωνηεντόληκτα σε -ύς, -εΐα, -ύ

Ο τύπος βαθέος τον κειμένου ανήκει στο φωνηεντόληκτο επίθετο γ΄ κλίσης βαθύς, βαθεΐα, βαθύ.

Στη γ΄ κλίση επιθέτων ανήκουν τα επίθετα των οποίων τουλάχιστον το αρσενικό και το ουδέτερο γένος κλίνονται σύμφωνα με τη γ΄ κλίση ουσιαστικών:

	ενικός αριθμός
	αρσενικό
ονομαστική	βαθύς
γενική	βαθέος
δοτική	βαθειΐ
αιτιατική	βαθύν
κλητική	βαθύ

	πληθυντικός αριθμός αρσενικό	
ονομαστική	βαθεῖς (< βαθέες)	
γενική	βαθέων	
δοτική	βαθέσι	
αιτιατική	βαθεῖς (< βαθέας)	
κλητική	βαθεῖς (< βαθέες)	

	ενικός αριθμός	
	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	βαθεῖα	βαθύ
γενική	βαθείας	βαθέος
δοτική	βαθεία	βαθεῖ
αιτιατική	βαθεῖαν	βαθύ
κλητική	βαθεῖα	βαθύ

	πληθυντικός αριθμός	
	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	βαθει̃αι	βαθε̃α
γενική	βαθει̃ων	βαθε̃ων
δοτική	βαθει̃αις	βαθε̃σι
αιτιατική	βαθει̃ας	βαθε̃α
κλητική	βαθει̃αι	βαθε̃α

Παρατηρήσεις

1. Τα επίθετα αυτής της τάξης είναι κυρίως οξύτονα. Βαρύτονα είναι μόνο τα θῆλυς, θῆλεια, θῆλυ και ἥμισυς, ἥμισια, ἥμισυ.
2. Το θηλυκό γένος κλίνεται κατά την α' κλίση των ουσιαστικών.
3. Το -α των καταλήξεων της ονομαστικής, αιτιατικής και κλητικής ενικού του θηλυκού γένους είναι βραχύ.

2. Η Υποτακτική

α. Γενικά για την υποτακτική

Η υποτακτική έγκλιση χρησιμοποιείται κυρίως στον υποτεταγμένο λόγο (δηλαδή σε δευτερεύουσες προτάσεις) και δείχνει κάτι προσδοκώμενο, δηλαδή κάτι που περιμένουμε να γίνει (π.χ. Λέγω ταῦτα, ἵνα μάθητε), ή κάτι που επαναλαμβάνεται συνεχώς στο παρόν και στο μέλλον (π.χ. Ἐπειδὴν ἢ πονῶσιν ἢ γυμνάζωνται, γάλακτι πάν τὸ σῶμα ἰδροῦσιν).

Υποτακτική συναντάται και σε κύριες προτάσεις και τότε μπορεί να δηλώνει:

– προτροπή (= εμπρός / ας...),
π.χ. Ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους (= Ας βαδίσουμε εναντίον των εχθρών / ας επιτεθούμε), ή απαγόρευση

(= μην...), π.χ. **Μή ἄλλως** (= διαφορετικά) ποιήσης.

– **απορία** (= άραγε να...), π.χ. **Εἶπω τήν ἀλήθειαν;**

Υποτακτική έγκλιση διαθέτουν μόνο ο ενεστώτας, ο αόριστος και ο παρακείμενος.

Η υποτακτική στις καταλήξεις παρουσιάζει -η-, -ῆ- και -ω- εκεί όπου η οριστική έγκλιση εμφανίζει -ε-, -ει- και -ο- αντίστοιχα, π.χ.

λύωμεν (λύομεν στην οριστική), **λύη**τε (λύετε στην οριστική).

Παίρνει άρνηση μή, π.χ. **Λέγω ταῦτα, ἵνα μή ἀδικηθῆς.**

β. Υποτακτική ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων

**Υποτακτική
ενεστώτα
πιστεύ-ω
πιστεύ-ης
πιστεύ-η
πιστεύ-ωμεν
πιστεύ-ητε
πιστεύ-ωσι(ν)**

**Υποτακτική
αορίστου
πιστεύ-σ-ω
πιστεύ-σ-ης
πιστεύ-σ-η
πιστεύ-σ-ωμεν
πιστεύ-σ-ητε
πιστεύ-σ-ωσι(ν)**

**Παρατηρήστε ότι, για να σχηματί-
σουμε την υποτακτική του
αορίστου, προσθέτουμε στο θέμα
του τις ίδιες καταλήξεις με αυτές της
υποτακτικής ενεστώτα.**

**Η υποτακτική του αορίστου δεν
δέχεται αύξηση.**

Παρατήρηση

Για την υποτακτική αορίστου των αφωνόληκτων ρημάτων ισχύουν όσα γνωρίζετε από τον σχηματισμό της οριστικής, δηλ.

ἔπραξα → πράξω, ἔκοψα → κόψω, ἔπεισα → πείσω.

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τους τύπους των επιθέτων που ζητούνται στην παρένθεση:

γλυκύς, γλυκεῖα, γλυκὺ
(γεν. εν. και πληθ. θηλ.)

θῆλυς, θήλεια, θῆλυ
(δοτ. εν. και πληθ. αρσ.)

ταχύς, ταχεία, ταχύ (γεν. εν. και πληθ. ουδ.)	
ἥμισυς, ἥμισια, ἥμισυ (αιτ. εν. και πληθ. ουδ.)	
εὐρύς, εὐρεΐα, εὐρύ (ονομ. εν. και πληθ. ουδ.)	
ἡδύς, ἡδεΐα, ἡδύ (αιτ. εν. και πληθ. αρσ.)	

2. Να μεταφέρετε τις φράσεις στην πτώση που ζητείται εντός παρενθέσεως:

βαθὺ πέλαγος _____
(γεν. εν.)

θρασύς ἀνὴρ _____
(δοτ. εν.)

ὄξυς ἤχος

_____ (αιτ. εν.)

βαρὺ πένθος

_____ (ονομ. πληθ.)

βραδεία ὁδός

_____ (γεν. πληθ.)

τραχεῖα χώρα

_____ (αιτ. πληθ.)

3. Να συσχετίσετε τους υπογραμμισμένους τύπους υποτακτικής της ομάδας Α' με τις σημασίες τους στην ομάδα Β':

A'

α. Ἀναλάβωμεν (= ας εξετάσουμε) οὖν ἐξ ἀρχῆς τίς ἢ κατηγορία ἐστίν.

β. Ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρω μὴ ποιήσης.

γ. Φέρε δὴ ἴδωμεν (= εμπρός λοιπόν, ας δούμε).

δ. Ποῖ βῶ; Πᾶ στῶ; Τί λέγω; (= Πού να πάω; Πού να σταθώ; Τι να πω;)
ε. Ἄρχων αἰρεῖται (= εκλέγεται) οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμελῆται, ἀλλ' ἵνα και οἱ ἐλόμενοι (= αυτοί που τον εξέλεξαν) δι' αὐτόν εὖ πράττωσιν (= να ευτυχοῦν).
στ. Ἐάν τις τοὺς τάφους τῶν γονέων μὴ κοσμήῃ (= δεν τιμά), καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις.

B'

- 1. προτροπή**
- 2. απαγόρευση**
- 3. απορία**
- 4. προσδοκία**
- 5. επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον**

4. Να γράψετε τα ρήματα στο γ' πληθυντικό πρόσωπο του ίδιου χρόνου και της ίδιας έγκλισης: **κελεύσης, τοξεύητε, παύσωμεν.**

5. Να συμπληρώσετε τη σωστή κατάληξη υποτακτικής στις παρακάτω φράσεις:

ὕμεις λύσ _____, ἡμεῖς πράξ _____,
οὗτοι λέγ _____, ὕμεις ἀποβλέψ _____,
οὗτοι πιστεύ _____

6. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στον αόριστο διατηρώντας ίδια την έγκλιση, τον αριθμό και το πρόσωπο:

Ὅστις μή πιστεύῃ _____,
ἡμεῖς βλάπτωμεν _____,
οὗτοι ἴκετεύωσιν _____

σύ ἑρμηνεύης _____/

ἡμεῖς κελεύωμεν _____/

ὑμεῖς θεραπεύητε _____

7. Να τοποθετήσετε τα ρήματα στο κατάλληλο πρόσωπο της υποτακτικής του χρόνου που ζητείται:

α. Λόγισαι (= υπολόγισε) ὅποσα μοι ὀφείλεις, ἵνα μὴ περὶ αὐτῶν _____ (ἐρίζω, ενεστ.).

β. Ἐὰν ἡμεῖς _____ (φονεύω, ἀόρ.) αὐτόν, ἄδικοι ἐσόμεθα.

γ. Ἐὰν ὑμεῖς _____ (λύω, ἀόρ.) τὰς σπονδάς, ἐπίορκοι ἔσεσθε.

δ. Ἦν τις _____
(παραβαίνω, ενεστ.) τι τούτων,
ζημίαν ἐπέθεσαν (= επιβάλλουν
τιμωρία).

ε. Ἐάν τις εἷς τὸ κάτοπτρον
_____ (ἀποβλέπω,
αόρ.), πάσας τὰς πόλεις ὄρᾳ.

στ. Ἐνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν
ὀμόσης (= για χρήματα σε κανέναν
θεό μην ορκιστεῖς), μηδ' ἄν
_____ (μέλλω, ενεστ.)
εὐορκεῖν (= να τηρήσεις τον ὄρκο
σου).

Αστρονομικός πάπυρος του 2ου αι. π.Χ. Περιέχει τμήμα αστρονομικής πραγματείας με σχέδια που αναφέρονται στις κινήσεις των πλανητών, στους αστερισμούς κτλ. (λεπτομέρεια, Παρίσι, Μουσείο Λούβρου).

**Βραχεΐα τέρψις ἡδονῆς κακῆς.
Εὐριπίδης, απ. 362, στ. 23**

**Δεν κρατάει πολύ η
απόλαυση μιας κακής
ευχαρίστησης.**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	10
Πατρική δικαιοσύνη	
Αΐλιανός, Ποικίλη Ίστορία 1.34	
(διασκευή)	
Α. Κείμενο	
Β. Επανάληψη ύλης ετυμολογίας	
Α΄ Γυμνασίου	
Γ. Γραμματική: Επανάληψη ύλης	
γραμματικής – σύνταξης	
Α΄ Γυμνασίου	
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	32
Το τέχνασμα του Θεμιστοκλή	
Πλούταρχος, Βίοι Παράλληλοι,	
Θεμιστοκλής 12.2-6 (διασκευή)	
Α. Κείμενο	
Β1. Λεξιλογικός Πίνακας: λέγω	

B2. Ετυμολογικά: Εισαγωγή στη σύνθεση

Γ. Γραμματική: Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ' κλίσης

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 62

Το χρέος του ιστορικού Πολύβιος, Ίστορῖαι 1.14.4-7

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: κοσμέω, κοσμῶ

B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή – ουσιαστικό

Γ1. Γραμματική: Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ' κλίσης

Γ2. Σύνταξη: Σύνδεση προτάσεων ή όρων πρότασης – Παρατακτική και υποτακτική σύνδεση

ΕΝΟΤΗΤΑ 4 95

Οι Σεληνίτες

Λουκιανός, Ἀληθῆς Ἱστορία

1.23-26 (διασκευή

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας:

καλός καλή καλόν

**B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο
συνθετικό λέξη κλιτή – επίθετο**

**Γ1. Γραμματική: Φωνηεντόληκτα
επίθετα γ' κλίσης – Υποτακτική
ενεστώτα και αορίστου ε.φ.
βαρύτονων ρημάτων**

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.